

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Lvdovici Molinæ, E Societate Iesv Theologiæ Doctoris, &
Professoris, Commentaria, In primam D. Thomæ partem**

Molina, Luis de

Lugduni, 1622

Articvlvs III.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73915](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73915)

rum constituisse denegare illis concursum generalem ad omne opus bonum moraliter.

Circa causam obsequii damnatorum impia sententia.

Illud hoc loco admonerim, quosdam longè diuersam causam tantæ obstinationis reddere, quam hæcenus à nobis reddita sit. Aureolus namque, vt referunt Marfilus in 2. quæst. 5. artic. 3. & Maior dist. 7. q. 1. asseruit, esse habitum quemdam pessimum, & intentissimum à Deo illis infusum in pœnam suorum delictorum, quo ad malum, atque ad odium Dei & virtutis inclinatur. Ochamus in 2. dist. 19. & quodlib. 1. q. 19. quem defendere vult Gabriel in 2. dist. 7. q. 1. affirmat, Deum se solo producere odium sui ipsius in damnatis, atque in pœnam delictorum, quæ susceperunt, illis necessitatem imponere ad huiusmodi actum, indeque vltèrius inclinari ad malum, & ad odium virtutis. Vtraque sententia impia sanè videtur, pœtorèque Christiano indigna: Deum namque efficit autorem mali, quod sanè est impium. Adde, ea sententia data, neque diabolus, neque alios damnatos peccare in eo quòd Deum odio prosequantur, & alia mala moliantur: in eo namque ad quòd quis necessitatur, quòdque vitare non potest, non peccat: contrarium autem aperitè innuit testimonium illud 1. Ioan. 3. *Ab initio diabolus peccat: innuitur enim vsque ad hæc diem peccando persistere.*

ARTICVLVS III.

Vtrum dolor sit in demonibus.

DISPUTATIO I.

*Dolor in demonibus qua-
lit.*

CONCLUSIO est. In demonibus est dolor. Adde esse etiam tristitiam, seu afflictionem, non quidem, vt sunt passionnes appetitus sensitiui, sicutque cum D tranmutatione corporis: quandoquidem appetitu sensitiuo, & corpore carent: sed vt dicunt actus simplices voluntatis. Dolor autem voluntatis, vt hoc loco D. Thomas ait, est renisus voluntatis ad id quod est, aut ad id quod non est, id est, esse velle non esse, quod est, aut esse, quod non est. Atque eiusmodi actum sequitur tristitia & afflictio voluntatis, quæ opponitur gaudio: quemadmodum etiam ex amore boni præsentis sequitur gaudium: quòd verò maior est renisus voluntatis, & maius est malum verum vel apparens, cui voluntas penitur, eò maior sequitur tristitia & afflictio: propter eiusmodi verò tristitiam & afflictionem, quæ naturaliter consequitur renisum voluntatis, suspicor renisum ipsum & displicentiam mali appellari dolorem: imò propriè non dici dolorem, nisi quando coniunctam habet tristitiam & afflictionem. Vnde mirandum non est, si interdum renisus ipse & displicentia mali, adiunctam habens tristitiam & afflictionem, dicatur dolor: interdum verò sola tristitia & afflictio dolor nuncupetur.

De conclusione non est qui dubitet, potèstque confirmari ex illo 1. Petri 2. *Angelis peccantibus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos tradidit cruciandos.* Et ex illo Apocal. 20. *Diabolus missus est in stagnum ignis, & sulphuris, ubi est bestia, & pseudopropheta cruciantur die ac nocte: cruciatus autem non est sine renitentia, tristitia, & afflictione.*

Ad tristitiam voluntatis concurrat efficiens, aut solum passiuè. Scotus in 1. dist. 1. quæst. 3. & in 4. dist. 49. q. 7. arbitratrur concurrere solum passiuè. Contraria tamen sententia est proculdubio amplectenda. Est enim

tristitia voluntatis, perinde atque gaudium, operatio vitalis: ad quam proinde necesse est concurrat efficiens ea potentia, cuius est actus, & in qua est tamquam in subiecto. Tristitia autem & gaudium naturaliter, & non liberè, sequuntur ex renisui mali, aut ex amore boni præsentis.

DISPUTATIO II.

Vtrum dolor, & tristitia demonum de beatitudine amissa pertineat ad pœnam damni, an sensus.

CVM demones non solum doleant, contristentur, & affligantur igne, quo cruciantur, sed etiam per notitiam sempiternæ beatitudinis amissæ, imò cum vermibus eorum, qui nunquam morietur, eòque interius per totam aternitatem corrodet, non aliud sit, quam dolor de peccatis, quatenus causa fuerunt cruciatuum aternorum, & amittendi sempiternam felicitatem, seu, quod idem est, dolor, tristitia, & odium aduersus semetipsos, eò quòd cum sua potestate habuerint fugam eorum scelorum, ex quibus tot, tantæque pœnarum genera incurserunt, ea non vitauerint: dubium est an dolor ille, de amissæ sempiternæ beatitudinis, dicendus sit pertinere ad pœnam sensus, an potius ad pœnam damni.

Sunt qui asserunt, quamvis reduci possit ad pœnam sensus, quatenus non est ipsamet carentia diuinæ visionis, & beatitudinis, quæ essentialiter & præcipuè est pœna damni, sed est tristitia & dolor de obiecto, nihilominus pertinere simpliciter ad pœnam damni. Id verò probant primò, quia oritur ex pœna, nempe ex carentia diuinæ visionis, seu potius ex noticia illius obiecti, ac proinde ad pœnam ipsam damni tamquam effectus & complementum illius pertineat. Secundò, quia delectatio, quæ oritur ex visione diuinæ essentia & ex amore Dei clarè visi, pertinet ad præmium essentialè, tamquam effectus & complementum illius: ergo cum carentia beatitudinis sit pœna damni, præmio essentiali priuatiuè opposita, dolor, & tristitia, quæ ex illa oritur, spectabit etiam ad pœnam damni, tamquam complementum quoddam illius. Sic sentit Dominicus à Soto in 4. dist. 46. quæst. 1. artic. 1. & quidam alij.

Mihi contrarium videtur verius, pertinere scilicet ad pœnam sensus. Ducor primò quoniam pœna damni integra est in omnibus damnatis, etiam in pueris, qui propter solum originis peccatum damnati sunt: at in his nulla est tristitia de beatitudine amissa: quòd quidem peccatum originis, quòd aliena voluntate commissum est, solum eis nocuit ingraturis, talisque in reliquis omnibus eos reddidit, quales essent, si in puris naturalibus essent conditi: cum ergo, si in puris naturalibus essent producti, nullam essent tristitiam habituri, quòd beatitudine supernaturali non essent beati, efficitur, vt de beatitudine supernaturali, quam aliena voluntate amiserunt, nec habeant, nec habituri sint tristitiam, Deo id ita prouidente, nec concurrente cum voluntate eorum, & noticia amissæ beatitudinis in pœnam iustam propter peccatum originis, vt inde generetur tristitia.

Confirmatur hæc ratio, quoniam esto illi, qui cum solo originis peccato ex hac vita discesserunt: in perpetuum ignorarent se in pœnam pro eo peccato priuatos esse beatitudine supernaturali, imò esto ignorantem possibilem esse beatitudinem supernaturalem, nihilominus haberent integram pœnam

riam damni, quae in carentia beatitudinis supernaturalis aliis futura, est posita, sufficienterque essent puniti pro peccato originis: sed tunc nullam haberent tristitiam de tali poena damni: ergo tristitia de poena damni non ad ipsam poenam damni, sed ad poenam sensus spectat.

Secundo, quoniam tristitia illa non oritur ex nuda carentia beatitudinis, in qua posita est poena damni, sed ex noticia, qua privatio illa cognoscitur, nec oritur aequaliter in omnibus damnatis, sed in his, qui ob solum originis peccatum damnati sunt oritur nulla, in reliquis vero, quod grauius peccauerunt, eod oritur maior, atque adeo poena illa, sicut & cruciatus ignis responderet quantitati peccatorum: ergo non pertinet ad poenam damni, sed sensus.

Tertio, tristitia illa, in ratione tristitiae & doloris, eiusdem rationis est cum tristitia, quae existit ex cruciatibus inferni, & cum tristitia & inuidia, quam damnati habent de beatitudine, & bonis beatorum: sed ex sententia eorum, cum quibus disputamus, non solum dolor & tristitia, quae ex igne inferni proficiunt, sed etiam illa, quae oritur ex inuidia de bonis beatorum, pertinet ad poenam sensus: ergo etiam tristitia de amissa beatitudine ad poenam sensus spectabit.

Quarto, vermis damnatorum ad poenam sensus pertinet: pars autem vermis est tristitia de beatitudine sua culpa amissa: ergo tristitia de beatitudine amissa ad poenam sensus spectat.

Quinto nomine poenae sensus, non intelligitur hoc loco poena, quae in sensu sit, sensuque percipiatur: tum quia in demonibus, & in animabus ante resurrectionem, non est sensus: tum etiam quoniam vermis conscientiae ad poenam sensus spectat, & nec residet in sensu, nec sensum affligit, sed intelligitur poena, quae formaliter affligit, ut est dolor, tristitia, & cruciatus, ac proinde vitalis actio molestans & excrucians, quae vitali potentia percipitur: id autem quod extrinsecus illam efficit, dicitur poena sensus, tamquam poenam efficiens, non vero quasi sit ipsa poena & molestia interior, quae percipitur: denique poena sensus distinguitur ab ea poena, quae etiam si non percipiatur, nec affligat, in se tamen est damnum, & vera poena illata propter culpam, ut est privatio sempiternae beatitudinis, quae proinde ea ratione a poena sensus distinguitur, sed dolor, & tristitia damnatorum de beatitudine amissa, est vera actio vitalis eos affligens, crucians, & molestans: ergo pertinet ad poenam sensus, & non damni.

Ad primum igitur argumentum pro parte contraria dicendum est, eiusmodi dolorem & tristitiam oriri ex poena damni tamquam ex obiecto, interuentu notitiae, quae de illa poena habetur: id tamen non facere, quo minus rationem habeat poenae sensus, & non damni, ut explicatum est. Negandum etiam est, eiusmodi dolorem & tristitiam esse complementum poenae damni. In damnatis namque ob solum originis peccatum completa est poena damni, nec tamen adiunctam habet eiusmodi tristitiam.

Ad secundum, concessio antecedente, neganda est consequentia: delectatio namque, quae ad praemium essentiale tamquam complementum illius spectat, oritur ex ipsomet praemio essentiali, nempe ex visione Dei, & amore eiusdem clarè visi, sine vlla alia intermedia actione: at verò tristitia de beatitudine amissa oritur ex poena damni, mediata alia actione, nempe illius notitia, praeterea oritur ex peculiari ratione culpa praesistente, quam tamquam poena comitetur. Adde, poenam damni includere privationem, non solum visionis diuinae essentiae, & amo-

ris Dei clarè visi, sed etiam delectationis, & ceterorum bonorum, quae inde erant redundatura: unde tam integra est in se, esto ex noticia, quae de illa habetur, nulla oriatur tristitia, quam integrum futurum erat praemium. Quò fit, ut ad complementum poenae damni, ut privatiue opponitur integro praemio essentiali, necessaria non sit eiusmodi tristitia, quin potius superaddatur damnatis ob culpam actualem, in poenam, quam ultra poenam damni, integram, ut privationem praemij essentialis, merentur, sicut etiam cetera poenae sensus eis ipsis superadduntur.

DISPUTATIO III.

Utrum in demonibus de re aliqua possit esse gaudium & delectatio.

Sunt qui affirmant, esse interdum in demonibus gaudium aliquod accidentarium de re aliqua: ut illos gaudere, quando res aliqua pro eorum votis euenit, ut quando iustum vincunt, & prosternunt, aut aliquid simile euenit. Consonant Augustinus de Genes. contra Manichaeos, cap. 17. dicens: *Diabolus*

In demonibus gaudium esse accidentale cur quidam existimant. August. & D. Thomas.

C de tam infelici potestate letatur, quam scilicet in peccatores exercet. Et D. Thomas hoc loco in responsione ad primum, qui cum Augustino consentit.

Dicendum est nihilominus, nullum proprie esse gaudium, aut letitiam in demonibus, etiam cum res, ut optant, succedunt. Cuius rei duplex est ratio. Vna, quia si quae letitia, aut gaudium fuisset aliis nasciturum ex aliquo optato euentu, absorberetur & impediretur à nimia tristitia & dolore, quo perpetuo anguntur & cruciantur. Si enim inter nos, qui grauissimis doloribus affligitur, nullam capere potest voluptatem de re, cuius aliis praesentia gauderet, nimio dolore eam voluptatem absorbente & impediante, quò magis cruciatus & tristitia damnatorum absorberent & impedirent omnem letitiam & voluptatem, quae aliis ex euentu rei inordinatè desiderato poterat suboriri. Altera est, quoniam Deus in poenam delictorum, quibus se demones macularunt, statuit denegare concursum suum vniuersalem, ne ex implementatione cuiuscumque rei desideratae letitia, & gaudium in eis resulter.

Opposita pars probatur.

Ad Augustinum autem, & D. Thomam dicendum est, eos sumere letitiam improprie, pro complacentia in euentu pro votis, sine vilo tamen gaudio & delectatione. Complacentia enim in euentu aliquo, quoniam naturaliter habere solet coniunctam letitiam ex ea resultantem, ab effectu appellari solet letitia: & complacere in euentu aliquo, solet appellari letari de eo euentu: sicut etiam displicentia de euentu aliquo, quoniam ex ea nasci solet tristitia, appellari solet dolor & compassio de aliquo. Quemadmodum ergo beati compati dicuntur malis nostris, non quòd in eos cadat tristitia & afflictio de malis nostris, sed quòd mala nostra eis displiceant, vellèntque ea non esse, ex qua displicentia & velleitate nata erat sequi tristitia, si eorum status illam pateretur: sic etiam demones dicuntur letari de euentu pro eorum votis, non quòd gaudium & letitiam recipiant, sed quòd placeat illis euentus, velintque ita esse. Unde, si eorum status id pateretur, natum erat oriri gaudium & delectatio.

Ad August. & D. Thom.

Circa responsionem ad secundum D. Thomae animaduertendum est, demones Deum timere, & contremiscere comparatione poenae, quam illis potest augere, & saepe accidentaliter auget: non verò comparatione poenae iam inflata: eò quòd timor non

Beati quo sensu dicantur malis nostris compati.

non sit de malo præfenti, sed de futuro, timor autem ille est actus vóluntatis, non verò partis sentientis, qua carent.

A & quædam de industria disputauimus in superioribus in hoc opere: reliqua verò commodius inferentur in commentariis in reliquis D. Thomæ partes.

ARTICVLVS IV.

Vtrum aer iste sit locus pœnalis demonum.

Damones alii quos in hoc aère relictos vsque ad diem iudicij.

PRIMA conclusio. Aliqui Angeli mali diuina prouidentia relictí sunt in aère isto caliginoso vsque ad diem iudicij ad exercitium & impugnationem nostram, vt vel ea ratione eorum vtilitati inferuiant, qui hæreditatem capiunt salutis, quatenus illorum impugnationibus augetur corona iustorum. Probatúr ex illo ad Ephesios 6. *Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitia in cœlestibus.* 1. Petri 5. *Aduersarius vester diabolus circumit querens quem deuoret.* Job 1. *Circumius terram, & perambulauit eam: ergo demones aliqui sunt apud nos.*

Damnatorum omnium locus erit sola infernorum regio post extremum iudicium.

Secunda conclusio est. Post diem iudicij, quando cessabit tam missio Angelorum bonorum, propter eos qui hæreditatem capiunt salutis, quam demonum impugnatione, locus pœnalis omnium damnatorum, tum hominum, tum Angelorum, erit infernus.

Damones alii qui perpetuo sunt in inferno.

Tertia conclusio. Sicut perpetuo sunt aliqui Angeli boni in cœlo, ita perpetuo sunt aliqui demones in inferno. Patet ex illo 2. Petri 2. *Deus Angelis peccantibus non pepercit, sed yudentibus inferni de tractos tradidit cruciandos.* De his conclusionibus non est, qui dubitet.

Circa responsonem ad tertium animaduertendum est. Sicut de fide est, post mortem Christi eas animas iustorum, quæ nihil expiandum habent, statim videre diuinam essentiam, vt prima secunda quæst. 4. late ostendimus: sic quoque iam hodie non esse dubitandum, demones omnes, & animas discedentes in lethali peccato perpetuo cruciari, neque eorum pœnam differri vsque ad diem iudicij. Quia autem ratione demones, & animæ igne corporeo inferni crucientur, ad finem tertiæ partis, dum de pœnis hominum damnatorum fuerit sermo, commodius disputabitur. Quoniam verò modo demones dum in hoc aère caliginoso versantur, secum deferant gehennam & cruciatus inferni suspicor esse, quia Deus se solo sine causa secunda infligit in eos tormenta, quæ ab igne corporeo passuri erant in inferno.

Qua ratione demones in hoc aère torquentur.

QVÆSTIO CVI.

De Angelorum illuminatione.

Ordo & conexio doctrina.

ICET D. Thomas, iuxta ordinem, quem secutus est, disputationem de Angelis diuiserit: placuit tamen illam coniungere, transitumque facere hoc loco ad quæst. 106. in qua de illuminatione Angelorum disserit: & prosequi quæstiones reliquis, quas de Angelis subiungit: tum ne tractatum de Angelis diuidamus, tum etiam quoniam animus nobis est, post integram disputationem de Angelis, subiungere tractatum quemdam de opere sex dierum, eoque finem imponere his commentariis in primam partem. Reliqua namque quæ D. Thomas in hoc opere docet, magna ex parte tradita à nobis sunt in commentariis in Aristotelem,

ARTICVLVS I.

Vtrum vnus Angelus illuminet alium: & simul de locutione Angelorum.

DISPUTATIO VNICA.

ILLUMINATIO in Angelis, quæ vnus alterum illuminat, non est aliud quam manifestatio, quæ vnus, docendo alium veritatem illi occultam, eam illi manifestat. Iuxta illud ad Ephes. 3. *Mihi omnium Sanctorum minimo data est gratia illuminare omnes, id est, manifestare omnibus, quæ sunt dispensatio, &c.* Propterea cum vnus Angelum manifestare alteri veritatem illi occultam, illam docendo, non sit aliud, quam cum eo loqui, cui illam manifestat, efficitur, vt illuminatio in Angelis pars quædam subiecta sit locutioni Angelorum, minus late patens quam illa: omnis quippe illuminatio locutio quædam est: non tamen locutio omnis Angelorum est illuminatio: quando namque Angeli adinuicem loquuntur de re iam antea vtrique nota, est quidem tunc inter eos locutio, non verò illuminatio, quæ vnus alterum illuminet. Ita D. Thomas quæstione sequenti artic. 2. Caietanus hoc loco, Scotus in 2. dist. 9. quæst. 1. 5. *ad aliam questionem, & alij.* Imò verò, vt D. Thomas inferius qu. 109. artic. 3. ait: *Non quæcumque locutio de re alteri Angelo occultæ est illuminatio, sed de re, quæ permouet in maiorem notitiam Dei, ac mysteriorum illius.* Potest etiam dici, illuminationem præse sumptam esse illam solam, quæ à Deo per superiores in inferiores Angelos deriuatur: hæc autem tantum est de rebus, quæ Angelis omnibus naturaliter sunt occultæ, nempe de mysteriis gratiæ & fidei, de cordis cogitationibus, & futuris contingentibus: quare cuiusmodi illuminatio non est in demonibus, sed in solis Angelis bonis. Si quid autem Angelus vnus videat in diuina essentia, quod alteri sit occultum, potest ea de re illum illuminare, sed locutione in proprio genere. Porro illuminationes præse sumptæ post iudicij diem non fient: quoniam tunc necessariæ non erunt, quando status totus militantis Ecclesiæ cessabit. Quia ergo disputatio de illuminatione Angelorum cum disputatione de eorum locutione est coniuncta, imò disputatio de locutione tamquam de re vniuersaliori, quædam ex parte antecedere debebat disputationem de illuminatione, vtramque hoc loco coniungemus.

Quod ad illuminationem in particulari attinet, animaduertendum est: Proprium esse Dei optimi maximi illustrare tam nostras, quam Angelorum mentes, lumen, cognitionem, aut species in eas immediate immitrendo, eiusmodique illustrationes & splendores Sanctorum, appellari Dei illuminationes, quibus eos illuminat, & suo etiam modo locutiones, quibus cum eis dicitur loqui, vt Osee secundo de anima iusti: *Ducam eam ad solitudinem, & loquar ad cor eius.* Vnus verò Angelus, quia illi non potest in alium, neque in animam nostram, non potest hoc modo alium Angelum illuminare de veritate aliqua occultæ, sed solum aliquo locutionis genere eum docendo.

Animaduertendum est deinde, tres actus à Beato Dionysio 3. cap. cœlestis Hierarchiæ constitui, quos Angeli

animaduertendum est deinde, tres actus à Beato Dionysio 3. cap. cœlestis Hierarchiæ constitui, quos Angeli

animaduertendum est deinde, tres actus à Beato Dionysio 3. cap. cœlestis Hierarchiæ constitui, quos Angeli

animaduertendum est deinde, tres actus à Beato Dionysio 3. cap. cœlestis Hierarchiæ constitui, quos Angeli

animaduertendum est deinde, tres actus à Beato Dionysio 3. cap. cœlestis Hierarchiæ constitui, quos Angeli